

ՀԱՄԱԴԱՆԻ ՀԻՆ ԲԱՐԲԱՌԻ ՈՐՈՇ ԲԱՌԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՍԵՅԵԴԵ ՇՈՀՐԵ ՍԱՋԱԴԴԻ (ԻՐԱՆ)

Համադանի հին բարբառը, որ Համադանի ֆահլավիյաթների լեզուն է, այժմ մոռացված է: Վերջինիս տեղը զբաղեցրել է մի բարբառ, որ կրում է Ժամանակակից պարսկերենի ազդեցությունը: Այս բարբառով գրված կարևորագույն հուշարձանը Բաբա Թահերի¹ դոբեյթիներն են, որոնք, նույնպես կրելով պարսկերենի ազդեցությունը, Ժամանակի ընթացքում փոփոխություններ են կրել: Փոփոխություններն այնքան շատ են, որ այս դոբեյթիները չեն կարող համարվել հատուկ խոսվածքով գրված, չնայած հին օրինակներում դրանց բարբառային առանձնահատկություններն ակնհայտ են: Քերականական, բառապաշարային և հնչյունական առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս որոշելու այս բարբառի տեղը իրանական լեզուներում. այն պատկանում է հյուսիսարևմտյան խմբին: Ժամանակակից լեզուներից Համադանի հին բարբառի հետ բառային, հնչյունական ընդհանրություններ ունի թաթերենը:

Հոդվածում ներկայացվելու են Համադանի հին բարբառից որոշ բառեր, որ վերցված են Բաբա Թահերի ֆահլավիյաթներից և այսօր գործածություն չունեն:

Az «ես»² < Ավ. azə³m³, հին պրսկ. adam «ես»⁴, պահլ. az⁵: Այս դերանունը Համադանի ներկայիս բարբառում, ինչպես նաև նոր պարսկերենում չի պահպանվել, սակայն գործածվում է թաթերենում az «ես»⁶, ինչպես նաև քրդերե-

¹ **Bābā Tāher**, Dobeytiḥā, tashih Dastgardi, H. V. , Tehrān, 1390:

² **Hasan Dust M.** Farhang-e tatbiqi-ye mozu-ye zabānhā va guyeshā-ye īrāni-ye no, Farhangestān-e zabān va adab-e fārsī, Tehrān, 1389, s. 1045-46 (այսուհետև՝ Farhang-e tatbiqī):

³ **Bartholomea Ch.** Altiranisches Wörterbuch, Berlin:Walter de Gruyter & Co, 1961, p. 225 (այսուհետև՝ AiW):

⁴ **Kent, Roland J.** Old Persian Grammar, Texts, Lexicon, Tehran, Tahouri, 1953, p. 166 (այսուհետև՝ OP.):

⁵ **MacKenzie, D. N.** A Concise Pahlavi Dictionary. Oxford, 1971, p. 15 (այսուհետև՝ CPD):

⁶ **Maaraji Lord, J.** Farhang-e mozui-ye tāti be fārsi, Rašt, Bolur, 1388, s. 162 (այսուհետև՝ Farhang-e mozui-ye tāti):

նում, Աբիաննի, Ամորեի, Աշթիանիի, Դանեսֆահանիի, Էշթեհարդիի բարբառներում:

از (من) آن اسپیده بازم همدانی ای (که) تنهایی کنم نجیروانی (نخجیریانی)

azān espēdā bāz-om hammadānī e tanhāyī karom na:čīrvānī

Ես Համադանի այն սպիտակ արծիվն եմ,

Որ միայնակ եմ որս անում:

Barāmān «լացելով»⁷ (ենթակայական դերբայ) < barāmidan «լացել» (անորոշ դերբայ) < հնդեվրոպ. *b^hrem «գոռալ, ողբալ»⁸, հին իր. *bram «լացել, ողբալ»⁹, պահլ. brāmidan, brām «լացել»¹⁰, խանսարի boroftan, borm «լացել»¹¹, թաթ. bəramānesan «լացեցնել»¹², barmār «լացելով», միմե berma «լաց»¹³, մահալաթի burmā «լաց», աֆթարի burmā, burm «լացել»:

پنج روژی هنی خرم جهان بی زمین خندان بر امان آسمان بی

panj rōž-ē hanī xorram gahān bē zamin xandān barāmān āsamān bē

Հինգ օր է՝ աշխարհը ուրախ է,

Երկիրը ծիծաղում է, երկինքը՝ լացում:

Bašn «մարմին»¹⁴ հավանաբար < հին իր. *baršnu «բարձրություն»¹⁵, barz «բարձր լինել», Ավ. barəšnu «բարձրություն», հին պրսկ. baršan «բարձր, խորը»¹⁶, պահլ. bašn¹⁷, պարթ. bašn¹⁸ «զուլխ, գագաթ, կազմվածք», պրսկ.

⁷ **Hasan Dust M.** Farhang-e tatbiqi, s. 909:

⁸ **Reichert, L.** Lexicon Der Indogermanischen Verben, Weisbaden, editor Rix, H, 2001, p. 94 (այսուհետև՝ LIV):

⁹ **Cheung, J.** Etymological Dictionary Of The Iranian Verbs, Leiden-Boston, Brill, 2007, p. 24 (այսուհետև՝ EDIV):

¹⁰ **MacKenzie, D. N.** CPD, p. 19:

¹¹ **Ašrafi Xānsāri, M.** Gueš-e Xānsāri, Tehrān, Pažuhešgāh-e olum-e ensāni va motāleāt-e farhangī, 1383, s. 41:

¹² **Maaraji Lord, J.** Farhang-e mozui-ye tāti, s. 204:

¹³ **Fathi, Š.** Gueš-e Mime-yi, Tehrān, Pažuhešgāh-e olum-e ensāni va motāleāt-e farhangī, 1392, s. 188 (այսուհետև՝ Gueš-e Mime):

¹⁴ **Hasan Dust, M.** Farhang-e rišešenaxti-ye zabān-e fārsi, Farhangestān-e zabān va adab-e fārsi, Tehrān, 1389, s. 204:

¹⁵ **Bartholomea, Ch.** AiW, p. 951:

¹⁶ **Kent, Roland J.** OP., p. 200:

¹⁷ **MacKenzie, D. N.** CPD, p. 39:

¹⁸ **Durkin-Meisterernst, D.** Dictionary of Manichaean Texts, Vol. III, Texts from Central Asia and China, edited by Nicholas Sims-Williams, Part I. Dictionary of Manichaean Middle Persian and Parthian, Belgium, Brepols, 2004, p. 111 (այսուհետև՝ DMMPP):

bašan «մարմին, կազմվածք», միմե bašan «մարմին»¹⁹, Համադանի բարբառում bašan «մարմին, կազմվածք»²⁰:

گر او بَشَنَش نِهی آن دار شمشاد گر اُ روشن کری آواج بِلِل

gar o bašan-aš nehe ān dār-e šemšād / gar o rōn-aš karē āvāj-e belbel

Եթե այգումդ տոսախ տնկես,

Եթե տխսակի երգին ականջ դնես:

Gyān «հոգի»²¹ < Ավ. vyānā «գիտակցություն»²², պահլ. gyān (vyāna²³ ձևից) «հոգի»²⁴, պարթ. gyān «հոգի»²⁵, ամորեի giyō, ֆարիզհանդի gun, հար-զանդի gun, վաֆսի gan, զազաբի gān, գուրանի gyān:

گیان و اوپان دو زانستن روانی زانک گیان و اوپان از هم ودا نی

gyān-oōyān do zānestan ravā ni zān-ka gyān , ōyān do zānestan ravā ni

Սիրահարին ու հոգին թույլատրելի չէ առանձնացնել

Զգիտեմ՝ հոգին ո՞րն է, սիրահարը՝ ո՞րը:

Dim «դեմք», պարթ. և ման. պրսկ. dēm, պահլ. dēm «դեմք» < հին իր. *dima-, *daiH- արմատից: Պրսկ. dim, ամորեի, անարաբի, աշթիանի, չալի, էբրահիմ աբադի, համադանի²⁶, Սպահանի իրեական բարբառում²⁷ dim «դեմք, երես»:

Dim բառը «դեմք» իմաստով օգտագործվում է Իրանի հյուսիսային և կենտրոնական բարբառներում, իսկ հարավ և հարավարևմտյան բարբառներում հազվադեպ է վկայված: Այդտեղ գործածվում է ru բառը, որ հանդիպում է նաև Շահ Դայի Շիրազիի ստեղծագործություններում, որ հավանաբար վերցված է ոչ թե Շիրազի բարբառից, այլ պարսկերենից:

که ما خود عاشقان را و اشناسیم که دیم عاشقان را رنگ نبو

¹⁹ Fathi, Š. Guyeš-e Mime, s. 187:

²⁰ Grosin, H. Vāzename-ye Hamadāni, Tehrān, Hirmend, 1384, s. 67:

²¹ Hasan Dust M. Farhang-e tatbiqī, s. 351:

²² Bartholomea, Ch. AiW, p. 1478:

²³ Nyberg, H. S. A Manual Of Pahlavi, Tehran, Asatir, 2002, p. 106 (այսուհետև՝ Man.Pah):

²⁴ MacKenzie, D. N. CPD, p. 39:

²⁵ Durkin-Meisterernst, D. DMMPP, p. 168:

²⁶ Grosin, H. Vāzename-ye Hamadāni, Tehrān, Hirmend, 1384, s. 147:

²⁷ Kalbāsi, Ī. Guyeš-e Kalimiān-e Esfahān, Tehrān, Pažuhešgāh-e olum-e ensāni va motāleāt-e farhangī, 1385, s. 214:

ke mā xod āšeqān rā vā-šenāsim ke dim-e āšeqān rā rang nabu
 Մենք էլ սիրահարներին դեմքից ենք ճանաչում,
 Քանի որ նրանց դեմքը գույն չունի:

Harzē «ազատում ես»²⁸ (սահմանական եղ. ներկա ժ., 2-րդ դեմք, եզ. թիվ), անորոշ դերբայը heleštan «ազատել, թույլ տալ», որի ներկայի հիմքը պարսկերենում, ինչպես նաև Համադանի բարբառում hel կամ hal է: Heleštan <հնդեվրոպ. *selǵ «հեռացնել», հին իր. *harz²⁹, Ավ. haršta «ազատված»³⁰, հին պրսկ. hard «առաջ ուղարկել, լքել»³¹, սանսկ. srj «առաջ ուղարկել», պահլ. hištan, hil- «ազատել, թողնել»³², ֆարսի-է դարի heleštan, haštan «ազատել», Աբխանի բարբառում hārz, hašta «թողնել»: Համադանի նոր բարբառում գործածվում է հարավարևմտյան haštan, hal- «թողնել»³³ ձևը:

سرانجامان بشی، به یا بهرزی یای ته گور و ماوای ته گل
 saranjāmān bašē, ba yā baharzē yāy-e te gōr ve māvā-ye te gel
 Վերջում կգնաս (կմեռնես), մի տեղ կթողնես,
 Տեղը քո գերեզման է, օթևանդ՝ կավ:

Hāxtan, hāž «հակում ունենալ»: Պարսկերենում hāxtan/hāž բայն ունի «թափառել» իմաստը, իսկ hāzidan բայը՝ «իմանալ, հետևել» իմաստը, պահլ. hāxtan, hāž «առաջնորդել, ուղղորդել»³⁴: Ներկայի hāz-/hāž հիմքը ցույց է տալիս բարբառային երկու՝ հյուսիսային և հարավային ձևերը, որոնք հավանաբար մեկ ընդհանուր *hač արմատից են: Համադանի նոր բարբառում hāxtan անորոշ դերբայ գոյություն չունի:

پنج روزی هنی هاژید سامان نه جینان نام و نه ژ آنان نشان بی
 panj rō-yē hani hāžēd sāmān / na j-ēnān na/m-o na-ž ānān nešān bē
 Հինգ օր է՝ աշխարհը ուրախ է,
 Նրանցից ոչ անուն կա, ոչ էլ նշան:

²⁸ Hasan Dust M. Farhang-e tatbiqī, s. 933:

²⁹ Reichert, L. LIV, p. 133:

³⁰ Bartholomea, Ch. AiW, p. 1792:

³¹ Kent, Roland J. OP., p. 214:

³² MacKenzie, D. N. CPD, p. 528:

³³ Grosin, H. Važenname-ye Hamadāni, Tehrān, Hirmend, 1384, s. 256:

³⁴ Nyberg, H. S. Man.Pah, p. 43:

Kardan, kar- «անել, կատարել»³⁵, հին իր. *kar- «անել, իրականացնել»³⁶, հնդեվրոպ. *k^wer «կատարել, իրականացնել», Ավ. kar «կատարել», հին պարսկ. kar «անել», պահլ. kardan, kun «անել», պրսկ. kardan «անել»: Աշթիանիի բարբառում kard, kar- , Խանսարիի բարբառում kertan, ker- «իրականացնել»³⁷: Բաբա Թահերի ստեղծագործություններում ներկայի kar- հիմքի գործածությունը վկայում է , որ Համադանի բարբառը պատկանում է իրանական լեզուների հյուսիսարևմտյան խմբին:

از آن اسپیده بازم همدانی ای (که) تنهایی کرم نجیروانی

azān ešpēdā bāz-om hammadānī e tanhāyī karom na:čirvānī

Ես Համադանի այն սպիտակ արծիվն եմ,

Որ միայնակ եմ որս անում:

Katan, kap-/f- «ընկնել», հին իր. *kap/f- «ընկնել» արմատից, պահլ. kaftan, kaf- «ընկնել»³⁸, պարթ. kaf- «ընկնել», պարսկ. kaftan «ընկնել», Սպահանի հրեական բարբառում kafdan, dar-k-, աֆթարի kat, ko-, լասգերդի bekaton³⁹, միսեի dar-, dar-ke-, katan «ընկնել»⁴⁰:

یا از این بند در از ناو کتیم خورم در خوناوه کتیم

yā aẓ ēn band dar aznāva katēm xōn-om adxord-o dar xōnāva katēm

Հանուն այս գետու մինչև հասա Ազանավա,

Շատ տանջվեցի:

Kež «որևէ մեկը», Ավ. kascit, հին պրսկ. kašciy⁴¹, պահլ. kas, պարթ. kež, Համադանի նոր բարբառում kas, Համադանի հրեական բարբառում kiji.

که نه وا کیژ بی اید بیانه بومان دانه زیونده مانوم یا نمانوم

ke ne vā kež be in biyāne būmān dānē zivanda mānom yā nemānom

Այս աշխարհում մեկը չպե՛տք է լինի,

Որ իմանա՛ կենդանի եմ, թե՛ ոչ:

Օ «դեպի», Ավ. ava⁴², հին պրսկ. avā⁴³, պահլ. օ⁴⁴: Այս կապը Համադանի ներկայիս բարբառում չի գործածվում:

³⁵ Hasan Dust M. Farhang-e tatbiqī, s. 890:

³⁶ Reichert, L. LIV, p. 391:

³⁷ Ašrafi Xānsāri, M. Guyeš-e Xānsāri, s. 119:

³⁸ Ghilain, A. Essai Sur La Langue Parthe, Louvian-Leuven, 1939, p. 56 :

³⁹ Heydaryān, A., Heydaryān, H. Guyeš va vāženāme-ye Lāsgerdi, Semnān, 1391, s. 174 :

⁴⁰ Fathi, Š. Guyeš-e Mime, s. 173:

⁴¹ Bartholomea, Ch. AiW, p. 424:

وقت مردن به یاسینم چه حاجت سه چارُم پهلوی اوسر بخوانند

vaqt-e mordan be yāsin-om ce hājat se čār-om pahlavi ō sar be-xānand

Մեռնելու ժամանակ յասինի⁴⁵ կարիք չկա,

Երեք-չորս ֆահլավիյաթ թող կարդան:

Run «կողմ, ուղղություն», պահլ. rōn «կողմ, ուղղություն»⁴⁶ < Ավ. raven-

«գետի հունը»: Համադանի ներկայիս բարբառում չի գործածվում:

گر او بشنش نهی آن دار شمشاد گر اُ روش کرى آواج بلبل

gar o bašn-aš nehe ān dār-e šemšād gar o rōn-aš karē āvāj-e belbel

Եթե այգումդ տոսախ տնկես,

Եթե սոխակի երգին ականջ դնես:

Tehra «մռայլ, մութ», Ավ. təθra «մթություն»⁴⁷, պահլ. tērag «մութ»⁴⁸:

شو ار چه تهره بى هم بامشى پى دل ار چه سوته بى هم کامشى پى

šow ar če tehra bi ham bāmaši pey del ar če sūta bi ham kāmāši pey

Չնայած գիշերը մութ է, իրենից հետո առավոտ ունի:

Չնայած սիրտը այրված է, ցանկություն ունի:

Այս բեյթը վկայված է Ադիբ Թուսիի մոտ, ով կարծում է, որ բեյթը Բաբա Թահերի ստեղծագործություններից է:

Vāšame «գլխաշոր, չադոր» * var «հագցնել» արմատից, հնդեվրոպ.

*Huer-, Ավ. var- «ծածկել»⁴⁹, սանսկ. var- «հագցնել»⁵⁰, սողդ. wāšāme «գլխաշոր, չադոր»⁵¹: Համադանի նոր բարբառում չի գործածվում:

سيا واشامه پيشين اما کژ وا در آن چه کرد و اين چبو

siyā vāšāme-ye pišin-e amā kaž vā dar ān če kard-o in če bu⁵²

⁴² Bartholomea, Ch. AiW, p. 163:

⁴³ Kent, Roland J. OP., p. 172:

⁴⁴ Nyberg, H. S. Man.Pah, p. 143:

⁴⁵ Ղուրանի սուրահներից մեկը, որ կարդում են մահացողի գլխավերևում:

⁴⁶ MacKenzie, D. N. CPD, p. 72:

⁴⁷ Bartholomea, Ch. AiW, p. 650:

⁴⁸ MacKenzie, D. N. CPD, p. 83:

⁴⁹ Reichert, L. LIV, p. 227:

⁵⁰ Pokorny, J. Indogermanisches Etymologisches Wörterbuch, Bern- Stuttgart, 1959, p. 1160:

⁵¹ Qarib, B. Farhang-e soğdi, Tehrān, Farhangān, 1383, v. 9865:

⁵² Այս դրբեյթի իմաստը հասկանալի չէ:

Vašāndan, vašan «թափել, սփռել» va նախածանցից և šāndan անորոշ դերբայից < հին իր. * šan «շարժել», խորեզմ. šyn «դողալ»⁵³, պարթ. wišan «հեռու շարտել»⁵⁴, պահլ. afšāndan, afšan-«թափել, սփռել»⁵⁵, պարսկ. afšāndan, šāndan «սփռել, շաղ տալ», ռամսարի šāndan, šān«սփռել»⁵⁶, թաթ. ašāndan «շաղ տալ»⁵⁷, համ. ešāndan «զգել»⁵⁸:

بِشْمِ بَ الْوَنْدِ دَامَانِ مَوْ نَشَانِمِ دَامَنِ اَزْ هَرِ دُو گیتی هاوَشَانِمِ

bašom b-alvand dāman mō nešānom dāman az har do gēti hāvašanom

Գնամ Ավանդի լանջին մազերս բաց թողնեմ

Եվ երկու աշխարհից էլ ձեռք քաշեմ⁵⁹:

Vātan, vāj «խոսել», հին իր. *vak- «խոսել, ծայն տալ», Ավ. vac- «խոսել», սանսկ. vac- «խոսել», պահլ. wāxtan, wāž «խոսել», պարսկ. āvāxtan- āvāz, āvā , խանսարի vātant, vāž «խոսել, զրուցել»⁶⁰, Սպահանի հրեական բարբառում vājan «խոսել»⁶¹, թաթ. vājār «խոսող»⁶²:

دیم آلاله‌ای در دامن خار واتم آلالیا کی چنینم بار

dim ālāle-i dar damen-e xār vātom ālāliyā key činomet bār

Փշի կողքին հրատուկ տեսա,

Ասացի է-յ հրատուկ, ե՞րբ քաղեմ քեզ:

Živande «ողջ, կենդանի», հնդեվրոպ. *gʷei , հին իր. *jiva, ներկայի հիմքը *jiv- «ապրել», հին պարսկ. jiv- «ապրել»⁶³, սանսկ. jiv- «ապրել», պահլ. zī(wi)stan, zīw- «ապրել»⁶⁴, պարթ. zīwandag «ողջ, կենդանի», պրսկ. zende «ողջ, կենդանի», միսե janda⁶⁵, Սպահանի իր. բարբառում jande «կենդանի»:

بِ شَهرِ واجن و هشت و دوژ هی نی من ژيونده با/وا چشمان خود دی

⁵³ **Samadi, M.** Das Chwaresmische Verbum, Weisbaden, Verlag, 1986, p. 198:

⁵⁴ **Bāğ Bidi, R.** Rāhnemā-ye zabān-e pārti, Tehrān, Qoqnus, 1385, s. 207:

⁵⁵ **MacKenzie, D. N.** CPD, p. 5:

⁵⁶ **Šakari, G.** Guyeš-e Ramsari, Tehrān , Pažuhešgāh-e olum-e ensāni va motāleāt-e farhangi, 1385, ,s. 143:

⁵⁷ **Maaraji Lord, J.** Farhang-e mozui-ye tāti, s. 202:

⁵⁸ **Grosin, H.** Važename-ye Hamadāni, Tehrān, Hirmend, 1384, s. 50:

⁵⁹ Այս տողի իմաստն այնքան էլ պարզ չէ:

⁶⁰ **Ašrafi Xānsāri, M.** Guyeš-e Xānsāri, s. 122:

⁶¹ **Kalbāsi, Ī.** Guyeš-e Kalimian-e Esfahān, s. 124:

⁶² **Maaraji Lord, J.** Farhang-e mozui-ye tāti, s. 159:

⁶³ **Kent, Roland J.** OP., p. 185:

⁶⁴ **MacKenzie, D. N.** CPD, p. 99:

⁶⁵ **Fathi, Š.** Guyeš-e Mime, s. 206:

be šahr vājen vehešt-o dužahi ni man-e žiwande [bā/vā] češmām-e xod di
 Քաղաքը, ասում են, դրախտ է, և դժոխք չկա,
 Ես այն աչքերովս եմ տեսել:

Zārej «կաքավ»⁶⁶, պրսկ. zarij, խոտաներեն ysara⁶⁷, Ավ. zaranya «դե-
 ղին»⁶⁸, քրդ. žaréš, փաշտոո zarka, գիլաքի zaraj, խոյինի zarāj, սանգ. zaraž
 «կաքավ»:

زارچُم دی ودای مورچ ادخورد مورچان دو دستش اُ خوا دَرَد
 zārej-om di vedā-ye mōrej adxard morejān-e do dastaš o xodā dard
 Կաքավ տեսա, որ ուտում էր մրջյունների կերը,
 Այն մրջյունը երկու ձեռքը դեպի աստված էր տարածել:

Վերոնշյալ բառերից Համադանի նոր բարբառում միայն չորսն են օգ-
 տագործվում, որոնք ցույց են տալիս այն բառապաշարային փոփոխություն-
 ները, որ տեղի են ունեցել այս լեզվում: Բաբա Թահերի դոբեյթիներից մի
 քանիսում բայի ներկայի հիմքում հին իրանական Շ-ն, պահլավերենում z,
 դարձել է j կամ ž, իսկ Համադանի ներկայիս բարբառում՝ z: Բերենք մի քանի
 բայի օրինակ Բաբա Թահերի ֆահլավիյաթներից, որտեղ ներկայի հիմքը
 վերջանում է j- ով. āmuxtān, ն. հիմքը āmuj- < *ā-mauč-a «սովորեցնել»,
 godaxtan- godāj- < *wi-tāč-a- «հավելել», navāxtan- navāj- < *ni-vāč-a «խոսել», rixtan-
 rij- < *raič-a- «թափել», sāxtan- sāj- < *sāč-a- «կարողանալ, պատրաստել»,
 suxtan, - suj- < sauč-a «այրել, այրվել», vāxtan-vāj- < *vāč-a «խոսել»: Այս օրինա-
 չափությունը նկատվում է նաև այլ բարբառներում, օրինակ՝ թաթերեն afsustan
 -afsuj «այրվել», āpātan - āpāj «կաշին հանել», սարի teten - taj «վարզել, սուրալ»,
 ռամսարի vorut-en - voruj- «փախչել», dot-en - duj- «կարել»:

Համադանի բարբառը, երկար ժամանակ գտնվելով պարսկերենի ազ-
 դեցության տակ, կորցրել է որոշ քերականական առանձնահատկություններ:
 Օրինակ՝ էրգատիվ կառույցը, որ այսօր այլևս գործածություն չունի: Ալի Աշրաֆ
 Սադեղին, ուսումնասիրելով Համադանի ֆահլավիյաթները, կարծում է, որ
 Համադանի հին բարբառը տարածված է եղել X դարի վերջից XI դարի սկիզբը:
 Համադանի հրեական բարբառը, որ մեկուսացված է եղել, մինչ այժմ
 պահպանել է բառապաշարային հին բառեր (օր.՝ masdar «մեծ», kasdar
 «փոքր», հմմտ. պահլ. meh «մեծ», keh «փոքր»), որոնք Համադանի այսօրվա

⁶⁶ Hasan Dust M. Farhang-e tatbiqī, ss. 246-47:

⁶⁷ Bailey, H. Dictionary Of Khotan Saka, Cambridge, Cambridge University Press, 1979, pp. 346-47:

⁶⁸ Bartholomea, Ch. AiW, pp. 1680-81:

բարբառում չեն գործածվում, կամ նրանց տեղը զբաղեցրել են պարսկերեն ձևերը:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Հոդվածում ներկայացված են որոշ բառեր Համադանի հին բարբառից: Այդ բառերի ստուգաբանական քննությունը հնարավորություն է տալիս որոշելու այս բարբառի տեղը իրանական լեզուների շարքում և հետևելու Համադանի բարբառի պատմական զարգացման ընթացքում առաջացած քերականական, բառապաշարային փոփոխություններին:

Բանալի բառեր – Համադանի բարբառ, բառ, ստուգաբանություն:

ИССЛЕДОВАНИЕ НЕКОТОРЫХ СЛОВ ДРЕВНЕГО ГОВОРА ХАМАДАНА

СЕЙЕДЕ ШОХРЕ САДЖАДДИ (ИРАН)

В статье представлены некоторые слова из старого говора Хамадана. Этимологический анализ этих слов помогает уточнить место этого говора среди иранских языков, а также проследить грамматические и словарные изменения, которые происходили в ходе исторического развития хамаданского говора.

Ключевые слова – Хамаданский говор, слово, этимология.

INVESTIGATION OF CERTAIN WORDS FROM THE OLD DIALECT OF HAMADAN

SEYEDE SHOHRE SAJADDI

Certain words from the old dialect of Hamadan are presented and considered in this article. The etymological survey of these words helps to define the specific place of this dialect among the Iranian languages and comprehend as well the undergone grammatical and lexical changes during its historical evolution.

Key words – The dialect of Hamadan, word, etymology.